

ՅՈՎԱԷՓ
ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ

ԱՐԽԱՅՈՒՐԵՐ
ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ՅԱԶԱՐԱԲԱԶ
ԱՄՐ. ԱՍՏԱԿԵԱՆԻ

ԳԱՆՈՒԷ
1947

ԸՎԻՐ՝ Հայկական 44 թ. պիտանք
Գրական Բանաստեղծ
Կոմիտե
14. X. 947
Երևան

ՍԻՐԱՅՈՒԹԵՐ

ՅՐ.

Այս հերթագիւրը լոյս կը տեսնէ ընդհիւ գրատէ Տիար
Զօհրապ Մասդաւեանին ազնուօրէն տրամադրած միջոցնե-
րուն, որոնց համար հեղինակը իր խորին ընդհակադրու-
մաները կը յայտնէ:

Յ. Թ.

1988/4

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յառաջաբան	5
Զրոյց՝ անձրեւին հետ	7
Գարուն	9
Կառօր ձայնիդ	11
Հայրենի հող Կորուսեալ	13
Քեթեւ անձրեւ	15
Իմաստութիւնը սիրոյ	17
Դող ու արցունք Ա.	19
Բ.	21
Ի վերջոյ էեզ, խեղճ հագի՛ս...	23
Հալածանք	25
Ձայնիդ հետ	27
Դարձ	29
Մահացում	31
Տաղ զոհութեան	33
Կապոյտ համերգ	35
Անմեղութիւն	37
Գիտակցութիւն	39
Ձայնդ	41
Տարակոյս	43
Տարագիր հայ բանուորին աղօթք	45
Իմաստութիւն հայրենի	47
Ներէ՛, լոյրի՛կ	49

Մեր պատմութեան ալեկոծ ծովէն վեր, ու վեր մեր ներկայի մշուշներէն, կ'ուրուագծուի հեռանիստ տաճարը Հայ Գեղեցիկ Բանին:

Ապառաժը սեպագանգուած, որ պատուանդանն է մարմարակերտ այդ սրբավայրին եւ ուր դեռ երէկ եւ այս առաւօտ իրենց աչքերը փակեցին լոյսին հոյլ հոյլ առաքեալներ, ահա՛ դարձեալ շրջապատուած, լաստերով, նաւակներով ու մի քանի ինքնավստահ ցուկանաւերով: Ոմանց մէջ ուխտաւորներ կան, հաւատացեալներ, ընտրեալներ: Ուրիշներու մէջ՝ լարախաղացներ, մաքսանենգներ:

Ամէն որ կը փորձէ ոտքը դնել սրբազան ժայռին: Ուխտի օր է, թէ տօնավաճառ...:

Երիտասարդներ, կղզիին մէ՛կ թէ միւս ծայրէն, ինքնակոչ կամ «կոչեցեալ» պահակի իրենց դերին մէջ, կը շաչեցնեն խաղաղանք անժառանգներու, հրքեմն նուիրեալներու ալ քամակին: Վրիպած հարուածներ, անիրաւ հարուածներ ... Ի՛նչ փոյթ: Ու ժամկոչներ ալ՝ աթու հասցնողի իրենց փութկոտութեան մէջ ծիծաղելի...:

Այս բոլորը տեղի կ'ունենան սակայն վարը, նախագաւիթին մէջ...: Բուն տաճարը վե՛րն է, շա՛տ վերը, ու քաց՝ անսո՛նց միայն, որոնք իրենց ափին մէջ, իրենց հոգիին մէջ ունին ոսկի եւ աղամանդ, անթառամ ծաղիկներ, ստաշխ ու կնդրուկ...:

* *

Յովսէփ Թիւթիւնճեան նոր մըն է, երիտասարդ, լուրջ, համակրելի, որ կը փորձէ, փոխ իր նաւակով, մերձեցնալ քարաժայռին, ձեռքին՝ իր տուրքը, բան մը, որ «ցողրեր» կ'արձակէ, արցո՛ւներ, աստղե՛ր... Ո՞վ գիտէ:

**«Միրաքս վէրքի նըւազուն տըրփներով կ'արիւնի,
Հիւսած իղձերս ու յոյսերս դարձան աւեր ու շլան»,**

Հակառակ այս տողերուն, որոնց կը հանդիպինք տեղ մը հատորիկին մէջ, բարեբախտաբար ո՛չ մէկը այդ բաներէն: Քերթողին «սի՛րան» է միայն որ կ'արիւնի: Ոչ մէկ փտանգ: Յոյսերու մոխիր (շլան), թիթեռնիկի մը թռիկներէն մաղուած շամանդադին չափ անվնաս... Ու հառաջանքներ՝ քայց կարօտի, եւ արցունքներ — քիչ մը շատ արցունքներ — քայց սիրոյ կամ

երջանկութեան: եւ ասոնցմէ զատ, ասոնցէ առաջ, ուրիշ համակրելի տարրեր. անձրիւ, յիշատակ, սիրականին ծայրը, որ քաղցր յաճախանքի մը պէս կ'արձագանգէ քերթուածէ քերթըւած, զարուն, շուշաններ, սէր:

Թիւթիւնճեանի ներկայ փունջը կազմող քերթուածներուն յատկանիշերն են խորքի ընդհանուր թարմութիւն, անկեղծութիւն, իմաստասիրելու փորձեր, որոշ խառնութիւն ու տաղաչափական խնամք: Հռետոր չէ հեղինակը, աւելի՛ լաւ. չունի պատկերներ, ու իրիմը տեղ տեղ կը տառապի գէշ ընտրուած բառերու ներկայութենէն:

Բայց ան կը հասնի իր լիութեան, երբ կը հասնի պարզութեան, ինչպէս հետեւեալ տողերուն մէջ.

Առկելորայս Բայկերուս դժ. սիրակա՛ն, բացիր դուն

Մի՛նչեւ ասագերը տաճող

Արահեաները բոլոր՝ երջանկասոյց դաշտերուն,

Չեւ Բիդ մէջ՝ սիրաբն յորդող...:

Վաղը գուցէ ըլլայ ուշ, ըլլայ խաւար ու Բամի.
Անխոստանի բարձրանայ սրտապաւառ ենծեծանք,
Ետյանքներու, լոյսի այս ետրիզներէն բազմեքանց,
Որ կեանքն է, օր կ'ս եմ — օգջ տիեզերք Երկունքի ...:

Ներէ՛, Բայրի՛կ, Եներէ՛ ինձ՝ ի ո՛ր վաղուան մեր կեանքի՛ն,
Մը՛ ղէպի Բեզ ծաղկող արահետի՛ն վրայ, այնքան
Դողդոջ եղան եւ անգոր սիրոյ Բայկերս առաջին,
Ջոր կ'ուզէ՛ր դուն տեսնել Բայկերուդ յափ վնտական...:

«ՄԻՐԱՑԱՆՔԵՐ» հատորիկը, ամէն պարագային, մտից տոմարն է, ինչպէս ինք, հեղինակը, համեստօրէն կ'ըսէր ինծի: Մտից տոմար մը սակայն, զիտներ, եւ ինք ալ զիտէ առիկա, տեւական բնութեան իրաւունք չի տար, մանաւանդ Գառնասի վերայ: Ասոր համար պէտք են ուրիշ իրաւագրեր:

Գր հուշատում թէ Թիւթիւնճեան կրնայ տալ եւ պիտի տայ այդ իրաւագրերը, եթէ կեանքը այլապէս չտնօրինէ: Պիտի ուզէի սակայն իր պատիկ ածուն քիչ մը աւելի մարքուած տեսնել մակարայծ մակրայնիւն: Պիտի ուզէի մանաւանդ, որ ան թօթափէր իր քնարէն սա անհամար բոժոժները ածականներուն: Ան առիկա ըրած է արդէն, մասամբ կամ ամբողջովին, մէկէ աւելի տեղ, հետագայ էջերուն վրայ, ինչպէս «Ջորայ» անձրեւին հետ, «Դարուն», «Հալածանք», «Դարձ», «Կապոյտ համերգ», «Տարակոյտ» եւ մանաւանդ «Ներէ՛, Բայրի՛կ» եւ «Տաղ գոհութեան» խորագրով քերթուածներուն մէջ:

Գահիրէ, 19 Յունիս 1947

ՍԱՐ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԶՐՈՅՑ՝ ԱՆՁՐԵՒԻՆ ՆԵՏ

Պատուհանիս հեւասպառ կիսալոյսին մէջ իջի՛ր,
Իջի՛ր, անծրե՛ւ, թարմութեամբն եղեմաշունչ հովերու,
Իջիր թեթեւ ու սիրոյ թեւերուն պէս քաղցրալիր,
Ու հեծքերովդ լեցու՛ր սրտիս վիհերն ահարկու...:

Աշնանահար օրերուս եղերերդին մէջ անհուն,
Տեղա՛ անվերջ ու բարի ու ոռոգէ գաղտնօրէն
Յիշատակի ծառն հոգւոյս, սաղարթներուն մէջ որուն
Երգերուդ հետ կը լսեմ հին մրմունջներ Իր ծայնէն...:

Ինչպէս, անձրե՛ւ, աստղահիւս յաւերժին Մեծ Տրտմութիւն,
Կրցար նորէն զիս յանձնել նուագայորդ Իր ծայրին
Ալիքներուն ու անոնց միշտ անողոք խաղերուն...:

Հսէ՛, անձրե՛ւ, մինչեւ ե՞րբ զուր վերյիշումն Իր ոսկի
Ձայնին — սըրի՛նգ հովուերգակ—, ու ափսոսանքն յոյսերուս.
— Բա՛ւ է, անձրե՛ւ, յանձնես զիս հառաչներու անկորոյս...:

1944

ԳԱՐՈՒՆ

Արտիս համար ու մտքիս կարելիէն աւելի,
Եղար հրա՛շք, սիրակա՛ն,
Որուն երբեք մտածած, սպասած իսկ ես չէի՝
Յոյսերուս մէջ խօլական:

Տե՛ս, աչուքներըս որքա՛ն՝ երախտագէտ սրտիս հետ,
Արցունքներով կը յորդին,
Մինչ կը ծաղկին շուշաններ այդ հրաշքէն արփաւէտ՝
Ճամբուս վըրայ այգային:

Ուղեկորոյս քայլերուս դէմ, սիրական, բացիր դուն
Մինչեւ աստղերը տանող
Արահետները բոլոր երջանկասոյզ դաշտերուն,
Ձեռքիդ մէջ՝ սիրտըս յորդող...:

Ամէն ինչ որ սիրատենչ համբոյրի պէս ժայթքեցաւ՝
Գեղեցկութեանդ մշտագոյ
Ակունքներէն ու նաեւ՝ բարութենէդ մշտաբաւ,
Էութենէս ներս սիրոյ

Բիւր կանչերու, տաղերու կը վերածուի յաւիտեան,
Որոնցմով ես նոյնացած
Կը զգամ ինքզինքըս ամբողջ՝ լոկ քեզի հետ, սիրական,
Յաւերժին մէջ գրկաբաց...:

1946

ԿԱՐՕՏԸ ԶԱՅՆԻԴ

Ինծի քու ծափնըդ տուիր վերյիշումի իբրեւ դող...
Սրտիս փրշրած կայծքարէն պէտք էր այդ բոցը մնար:
Իրա՞ւ պիտի ես յաւէտ դատապարտուիմ զիս սարսող
Մեներգներուդ անըմբոստ գերին ըլլալ խօլաբար...:

Կախարդուած եմ քեզմով, եւ հիւսնդ ալ կարօտէս...
Մեղմ արծազանգը ծայնիդ ի՞նչ յստակ է եւ անհուն...
Կարծես դրանքս ետին վերագտնեմ պիտի քեզ
Եւ հրճուանքէս արտասուեմ վերացումի այդ պահուն:

Ա՛հ, կը լսեմ տակաւին ծայնըդ՝ շրշո՛ւկ համբոյրի,
Միակ շնորհքըդ անճառ զոր կըրնայիր ինծի տալ...
Ու դուն առանց գիտնալու — չխորհելով թէ ես ալ

Քեզմէ անդարձ զրկուած անարձագանգ կանչ մ'էի,
Երբ լուսայորդ երազէս ան կ'առնէր շունչ ու կշռոյթ—,
Կուտաս հոգիդ ամբողջ ինձ՝ սփռելով ծայնըդ անգութ...:

1941

ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂ ԿՈՐՈՒՍԵԱԼ

Մութ դարերու որբութենէդ, լրուութենէդ սրտաւեր,
Ու դեռ լուծի բիւր օրերուդ մղձաւանջէն ու վիհէն,
Հո՛ղ, հայրենի հո՛ղ կորուսեալ, ընդմիշտ պիտի քեզ փրկեն
Ու քար առ քար համբուրեն քեզ կարօտահար առպետներ: ...

Նայուածքն անոնց՝ համակ խորհուրդ ու վեհիմաստ դիւցազներդ,
Դաշնաւորուած մեր զոհերուն ժայթքող արեան յուշերով,
Քեզի է միշտ, քեզի՝ անխոնջ ու դառնօրէն անվրդով,
Հո՛ղ, հայրենի հո՛ղ կորուսեալ, յարատւրոյ սիրոյ վէրք....:

Երբ յաղթօրէն հնչեն փողերն արշաւներու այգածին
Արեւելքէն պիտի յորդին կարմիր վաշտեր ռազմագոռ,
Ոստաններուդ ու դաշտերուդ ու լեռներուդ մէջ բոլոր,
Ու ալ պիտի ըլլաս ամբողջ՝ հետը ազատ մեր հողին...:

Անոր նման պիտի դուն ալ միշտ բողբոջիս ու մեծնաս.
Պիտի զարթնուս լո՛յս օրերուդ թարմութիւնովը բեղուն.
Կշռոյթը մնղմ պիտի զգաս զաւակներուդ քայլերուն
Ու սարսըռաս անտառներուդ սօսափիւնովը անհաս:

Զաւակներուդ՝ պիտի տաս ո՛ւժ ակունքներէդ զրլզրլան.
Հոգին անոնց՝ քեզմով հաղորդ մեր պապերուն հոգւոյն հետ,
Պիտի առնէ գեղ ու խոյանք գաղտնախորհուրդ լեռներէդ
Ու ամէ՛ն օր լուսակերտէ մեր աննուա՛ն ապագան:

«Դուն մերինն ես», մերը միայն, ամբողջովին, յաւիտեան...:

1945

Թ Ե Թ Ե Ի Ա Ն Ձ Ր Ե Ի

Այս առաւօտ երբ կը տեղաս աշտարակն կամշոտ ու թեթեւ,
Մատնեկուն տակ շոյանքներուդ ու թարմածիլ երազիդ,
Ներկաս պայծառ հիմա կիզող բոց ու արցո՛ւնք է, անծրե՛ւ,
Անցեալիս պէս սիրաբորբոք ու անոր չափ անժըպիտ:

Հիմա, անծրե՛ւ, պատրանքներու տեղագալար մենապար
Ու յորձա՛նք քս, պարտէզին մէջ սա անբընա՛կ հոգիիս...
Կ'ուզեմ փախչիլ, քեզմէ փախչիլ՝ աստղի մը պէս անբարբառ,
Սարսուռներովդ որպէսզի ալ չըտուայտես նորէն զիս:

Զուր է ամէն սրտագեղում ու ամէն կանչ փարումի.
Զո՛ւր՝ արձակուած ամէն օղակ անցելատոյզ կարօտի,
Որ հրդեհներն ունի լքուած բացակային ծաղկատի:

Անձրե՛ւ, անձրե՛ւ, թող ակունքներդ ամպածրար ալ ցամքին,
Միջոցին մէջ ու հոգիիս դադրին հեծքերդ զողզոջուն,
Աչքերըս յորդ են կարօտովն համբոյրին բորբ արեւուն:

1947

Ի ՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԻՐՈՅ

Սիրտըս անդուլ գալարող հպարտութեանս բարձունքէն,
Երազարեկ այլ ներհուն եւ անարցունք աչքերով,
Մերժել, մերժել շարունակ ծանրախոհ ու մշտազէն
Իմաստութիւնը օրրոյ որ կը վճռէ անխըռով...:

Փախչիլ հեռո՛ւ, հեռասոյգ հորիզոնէն իր աչքին...
Չըբանտուիլ, չընկրկիլ հաշուագէտ իր խոհերուն
Եւ անկըրակ իղձերուն ցանցերուն մէջը մըթին,
Ու հոգիէս արտաքսել երջանկութիւնն իր անգոյն...:

17
64365

13884

222

Ո՛չ մտածում, ո՛չ խորհուրդ, ո՛չ ալ տեսիլ փրկարար
Բիւրեղացնել սրտիս մէջ սիրոյ անցեալ արցունքէն...
Որ գուցէ զիս յաւիտեան կարենային չարաչար
Խաղաղեցնել ու յանձնել հաճոյքներու լուսաշէն...:

Միայն ըլլալ ու մընալ բարի ու խննթ նո՛յն տըղան.
Խարխափելէն միշտ ծնիլ, վերածընիլ միշտ անգէտ...
Տանջակոծուող սիրոյ բիւր փուշերուն մէջ ցիրուցան
Մոռցած ամէն յիշատակ, մերժում ու վիշտ առ յաւէտ..:

1944

ԴՈՂ ՈՒ ԱՐՅՈՒՆՔ

Ա.

Դուն այս գիշեր դարձեա՞լ, հոգի՛ս, աստղաթեւ
Երազդ թողած՝ գաղտնիքներով յորդալիւր,
Պիտի քունէդ արթննայիլ հեւ ի հեւ,
Եւ աչքերէս արցունքներով հատնէիլ:

Ո՞ր կասկածէն խռովքդ յարեաւ՝ դողահար.
Ու դուն ինչո՞ւ կը վրդովիս տակաւին.
Ի զուր կ'ուզես երազդ պատմել, չես կրնար:
Ի՞նչ ցաւ է որ շիթեր հոսիլ կը սկսին:

Գործովանքի ակունքներէս ծորածոյ
Ծաղկած շիթեր աչքերըս յար կ'ողողեն,
Այտներէս վար մեղմ կը սահին, ու յետոյ
Շրթներս կ'այրեն իրենց բոցեղ հրայրքէն:

Այս դառնահամ շիթերն անուշ սարսուռին,
Աւա՛ղ, բոցերն յոյզիս մարել չեն կրնար...
Ու նուրբ բիբերս՝ աստղերու պէս՝ ուրիշին
Գաղտնի հուրով կը պլպլան սիրավառ:

1941

Բ.

Ո՛վ արցունքներ, քոյր ծաղիկներ Թախիծիս,
Ձեր շողշողուն պրիսմակին ընդմէջէն
Ես կը տեսնեմ ծիրանեծուփ անուրջիս
Բաբախող լոյսն, որ կը մաշէ՛ պաշտումէն:

Ի՞նչ խաբուսիկ պատրանք, յաճախ ձեզմով ես
Կը տենչայի հիւսել գոհար առ գոհար,
Երջանկութեան սիրուն մատնիս, բայց ես ձեզ
Պահ մ'իսկ պահել կարող չեղայ խօլաբար...:

Հիմա ե՞ս եմ որ կ'արտասուեմ թէ ոչ դուք...
Նոյնիսկ եթէ մենք անայլայլ միասին
Լայինք, Իրեն ինչ փոյթ զիզը վեհաշուք.
Լռենք. չ'արժեր. Ինք չ'արժեր լացն այս վերջին:

Առտու իրկուն խռովակոծ երկունքով,
Ի սէր, ի սէ՛ր լացէս բըխող քերթուածին,
Տարիքս յղի կաթիլ կաթիլ քամելով,
Ըսփոփանքի ծարաւ սափորս լեցուցի:

1941

Ի ՎԵՐՋՈՅ ՔԵՉ, ԽԵՂՃ ՀՈԳԻՍ...

Ի վերջոյ քեզ, խեղճ հոգի՛ս, նոյն խեղճութեան մէջ՝ գտայ
Կրկին ներկայ ու անգէն...:
Թէեւ հիմա, այս իրկուն, կը հոսիս դուն ընդերկրեայ
Ջուրի մը պէս գաղտնօրէն,

Կշռոյթըդ մեղմ առնելով անհրաւէր ու խաղաղ
Ափունքներէն պահերուս,
Թէեւ այնքա՛ն ինքնազուսպ՝ դուն կ'երեւաս ինծի անվախ,
Դաւադիր ու մշտայոյզ...:

Գիտեմ — ինչպէ՞ս չիշել ու չճանչնալ քեզ յաւէտ,—
Գիտի փորձես մէջս յանկարծ
Ժայթքիլ, գտնել հուն մը նոր, հոն հոսելու վէտ ի վէտ,
Ու շաչելու անկասկած....:

Սակայն, հոգի՛ս, պարտըւած պիտի տաս խոյս առջեւէս,
Եւ ընդերկրեայ հունիդ մէջ
Գիտի հոսիս անկարկաչ, մինչ պիտի ես մնամ վէս՝
Մերժումներովս սնամէջ....:

1943

ՀԱՆՈՒՄ

Բառերուդ մէջ մերժումի ծայրիդ ինչո՞ւ կը դողար...
Թարմաշունչ այլ միշտ խռով
Ան դեռ ինչո՞ւ վանկ առ վանկ կը նուաղէր վայրապար՝
Բեկուող լոյսի սարսուռով:

Աւա՛ղ, կարծես զղջահար դեռ պահ մ'առաջ բաժանման
Վիշտն նախերգող խօսքերէդ,
Ջայնրդ անոնց ետեւէն՝ սիրտհալ երգի մը նման՝
Կը սաւառնի եւ անհետ

Կ'ուզէ ջնջե՛լ յիշատակն այն բառերուդ սիրամերժ,
 Նոր երկինքին մէջ որոնց
Կը փախին ու կը մարին յոյսիս աստղերը յաւերժ....:

Ձայնըդ միայն՝ տըրտըռած ապաշաւի հովերէն,
 Կ'ըլլայ խոստում լիաբոց,
Ու կանչերով անողոր կը հալածէ՛ զիս նորէն....:

1943

ՁԱՅՆԻԴ ՀԵՏ

Ձա'յն, կը լուսնայ բարութիւնդ հոգիիս մէջ այս գիշեր,
Այնքան սիրով բեղմնաւոր ու օրհնութեամբ մը հանդարտ
Որ կ'ուզեմ ինձ ընտել թէ անընտել սիրաւեր
Բիւր հոգիներն անխտիր ցնծատօնի կանչել արդ....:

Քեզմով ինքզինքըս տաղաւ թեթեւահոս կը զգամ ես,
Աննիւթացած քեզի չափ, այլակերպուած համբոյրի
Մաքուր ժայթքի մը կայտառ, որ ուղիսօրէն՝ լուսագէտ
Նուագներուդ խայտանքի կածաններէն կը յորդի....:

Ձա՛յն, անկշիռ մանկութեանս վերադարձի արահետ,
Ուր մերթ կ'ուղղուիմ ես դողդոջ, սրտապատառ կանչերով,
Երազածուի պահ մը զէթ զուգերգելու քեզի հետ՝

Անմեղութեան մեղեդին գիշերներուս անխռով,
Դուն՝ գորոփովն հունչերուդ ելեւէջող քացրութեան,
Իսկ ես՝ սիրոյս չըսիրուած ըղձառքներովը համայն:

1942

Դ Լ Ր Զ

Ուշ գիշերով, փեռեկտրւած հոգիով,
Շրթունքին՝ նոյն բառը սիրոյ, աչքը՝ թաց.
Դուռըս զարկաւ՝ նոյն կշռոյթով, սրտախոռով,
Անարժագանգ դուռիս՝ մինչեւ լուսաբաց՝
Զարկաւ, զարկաւ՝ փեռեկտրւած հոգիով...:

Իր ծայրին մէջ ապաշաւի ցո՛ւրտ հովեր,
Սէրըս կանչեց՝ տառապանքէն պարտասուն.
«Մարդիկ, ըսաւ, խաբեցին զիս. լքուեր
Սիրտս է այլեւս անձնատուր լոկ քու հոգւոյն»
Իր ծայրին մէջ ապաշաւի ցո՛ւրտ հովեր:

Ոչինչ, ոչինչ ըսի իրեն. դուռըս փակ
Մընաց ընդմիջտ, հպարտ սիրտս ալ միասին...
Սիրտըս՝ հըլու քոյր իմ մըտքիս անխորտակ,
Գաղտնի լսեց մրմունջներն իր հոգիին
Ու միաց լուռ, սիրահալած, դուռը փակ...:

Ջարկը դուռիս, հառաչը բո՛ւխ իր սրտին,
Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, կը հարցընեմ ինքզինքիս,
Անարձագանգ ու բեկանուած մընացին,
Ու լըքումէն լո՞ւռ հըմլըւած իմ հոգիս
Ջյանծնուէ՛ր թեւերուն իր երազին...:

1946

Մ Ա Հ Ա Ց Ո Ւ Մ

Սրտիս դռները կնքած՝ մէկը միւսին ետեւէն,
Շիթ մը արցունք քիչ մը գութ, անդրադարձում՝ իսկ չ'ունիմ
Անոնց համար անխտիր՝ որոնք ընդմիջտ, Աստուած ի՛մ,
Լքեցին զիս, ես որ միշտ իրենց էի ապաւէն....:

Ինչ փոյթ թէ խեղճ ըլլամ ես՝ ափսոսալու աստիճան,
Անցնիմ անհաշտ, առանձին, մռայլամած իմ ճամբէն,
Եւ յուսաբեկ սահելու, իյնալու խօլ երկիւղէն,
Ու չըզտնեմ ինձ ծանօթ հետք մը, հոգի՛ մ'անրաժան:

Շուրջըս գտայ ես միայն ատելութիւն ու թակարդ,
Բառեր, բառե՛ր թոյնի մէջ անգըթօրէն թաթխուած,
Որոնք ուժգին՝ կուրծքիս դէմ նետերու պէս սրընթաց
Կը խոցոտեն անվրէպ ու կը տանջեն անընդհատ:

Սիրտըս վէրքի նըւաղուն տըրոփներով կ'արիւնի,
Հիւսած յոյսերս եւ իղծերս դարձան աւեր ու շլան,
Երազանքի ու սիրոյ ալեակներս ալ փշրեցան՝
Ժայռերու դէմ բախելէն՝ հասնելով ափն աշունի:

Ո՛չ ոք, ոչի՛նչ ունիմ արդ պարտութենէս երէկի,
Կր հսկեմ լո՛ւռ հոգեվարքն իտէալիս մահագին,
Մինչ կ'իմանամ վաղահաս մահամերձիս հեւքն յետին...
Ա՛հ, պատանքած մեղմօրէն մութ ամպերով կնդրուկի,

Այտասուաթոր կը սիրեմ, զայն կը գրկեմ դողահար
Իրրեւ մարմինը մեռած տասնվեցամեայ աղջըկայ,
Ու կը թաղեմ գաղտնաբար սրտիս մէկ փոսն հեռակայ,
— Տէր, կ'աղաչե՛մ, գէթ լալու ըսփոփանքիս վերջ մի տար...:

1942

ՏԱՂ. ԳՈՀՈՒԹԵԱՆ

Ո՛չ մէկ համբոյր եւ ո՛չ մէկ բառ՝
Շնորհապարտ սրտէս, սրտիդ
Միշտ բարեգութ լոյսին համար,
Այլ գոհութեան խոնարհ ժըպիտ՝
Արցունքներով զալտնաբարբառ,
Եւ տաղիս շունչն այս լուսաշիթ....:

Ա՛յսքան միայն... բիրիկ սիրոյս
Փոթորիկէն յաւերժաթեւ,
Իբրեւ անճառ մրմունջ եւ յոյս՝
Անրջական աստղը մինչեւ,
Մեր նո՛յն կեանքին հետ անկորոյս,
Մեզմէ փախչող մահուան նաեւ....:

Խարխափելով կրցայ հագիւ
Դտնել՝ քեզմով ծաղկած համբան
Ամբարներուդ, զոր անհաշիւ
Ինծի տուիր, հրաշածայն
Մեներգներուդ նըման անթիւ,
Քերթողաշունչ իմ սիրակա՛ն....:

Գարունիս մէջ. գեղաբողբոջ,
Ասկէ յետոյ ունիմ կարծես
Երջանկաշող անցեալն ամբողջ
Աստղահոյլին երկնից՝ որպէս
Վաղուան անշէջ խոստում մը ողջ
Եւ ցնծութեան երգահանդէս....:

Պահէ՛ք քերթուածն այս գոհութեան,
Սիրոյդ անխախտ մատնիլն պէս,
Քերթողաշունչ իմ սիրակա՛ն....:

1947

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱՄԵՐԳ

Արեւաշող ու մերթ ալ այս անծրեւոտ բակին մէջ
Կայտառ համերգն է տղոց՝ խրախոյսի սլացքով,
Կապոյտ համե՛րգը ծեղին պատանութեան լուսատենչ
Որ շարունակ կը յառնէ, կը սաւառնի՝ անխըռով:

Հեքեաթային խորհուրդով ու երանգով երագի
Ամէն ծագէ կարկաջող ծայներ, կանչե՛ր բազմալար,
Ու բարեկամ, տոհմաշունչ անուններ որ կը թռչին
Տըղոց անմեղ շրթներէն ու կը ճախրեն տիրաբար...:

Յարութեան ու յաւերժին յոյսով շիջած՝ տեսլահար
Ու վիրազեկ սրտերու՝ ցնծատօժն է ամէն օր
Այս պարտէզին մէջ դալար, ուր կ'ուրջանան անդադար
Նուաճումի եւ յոյսի անթիւ ծառեր բեղմնաւոր:

Աւաչներուն մէջ տրդոց կարծես մերթ մեղմ կը լսուին
Հպարտանքի շեշտերն ու արծազանգներն հարազատ
Հայրենական նորածագ Յողթանակի ռազմերգին,
Եւ ալիքներն հրճուանքի շեփորներուն կենսախայտ...:

Արեւաշող ու մերթ ալ այս անձրեւոտ քակին մէջ
Կայտառ համեղօքն՝ է տըղոց խրախոյսի սլացքով,
Կապոյտ համե՛րգը Յեղին պատանութեան լուսատենչ
Որ կշռոյթով կարօտի կը խոյանա՛յ անվրդով...:

1944

ԱՆՄԵՂ ՈՒԹԻՒՆ

Անմեղութի՛ւն, մանկութի՛ւն, անուրջներուս հըրեշտակ,
Ատեն մը լոկ մտերիմ էիր դուն ինձ, կը յիշե՞ս...,
Հեզ սիւքերու ճամբայէն կը տանէիր զիս գիւղէս,
Մարդէ հեռու, շա՛տ հեռու, հնշտ բուրաստան մ'երկնից
տակ:

Անմեղութի՛ւն, մանկութի՛ւն, երազածուփ անցար դուն,
Որքան արդ մէջքս կը զգամ մեռելութիւնդ հոգեյոյզ,
Որքա՛ն անգութ եղար դուն՝ զիս թողելով, ա՛հ, անյոյս,
Երբ գիտէիր թէ քեզմով կ'երգէի խինդն իմ հոգւոյն:

Անմեղութի՛ւն, մանկութի՛ւն, իմ խնկաբոյր սուրբ գոհար,
Ո՛ւր կրնայիր ըլլալ դուն, ո՛ր աստղին մէջ, ո՛ր երգին,
Ո՛ր գամ քու քով, հոգ չէ թէ ուղիդ ըլլար դժուարին:

Անմեղութի՛ւն, մանկութի՛ւն, անդարձ մեկնած իմ եղբայր,
Գիտե՞ս, շուքերդ օրօրուն կը գտնեմ մէջն իմ սէրին,
Որուն քաղցըր զովին տակ մերթ կը սփռփուի ճամբորդն հին:

1938

Գ Ի Տ Ա Կ Ց Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

*Ձեռքըս ծեռ քիդ՝ անտառին մէջ խորհրդավառ այս կեանքին,
Ձիս կը տանիս ու կը յանձնես, Դիտակցութի՛ւն անողոք,
Պայքարներու ու երազի ռազմադաշտին իմ ներքին,
Ուր կը գտնեմ քեզ թիկունիս ու կը փարիմ քեզի լոկ...:*

*Ի՛նչ փոյթ նահանջն անբարեխիղճ երջանկութեանս օրերուն,
Լքումն ի՛նչ փոյթ, ըսէ՛, խաղաղ այգիներուս իմ ամբողջ,
Քանի որ դուն տակաւ կ'աճիս սարսուռներով պատարուն,
Ու լոյսերով փայլակներուդ կ'ողողես անծըս բողբոջ...:*

Դիտե՛մ, անվերջ՝ կը կանչես զիս բարձունքներու գեղաթոյր,
Ուր անձանօթ հորիզոններ՝ սիրտըս համբոյր առ համբոյր
Գրկող՝ ծագէ ծագ կը բացուին զաղտնիքներու պէս ոսկի...:

Գիտե՛մ, քեզմէ խոյս տուի մերթ ինքնամոռաց պահերուս,
Այլ զոջումի կոհակներով անգուսպ դարձայ միշտ քեզի,
Ձեռքերուս մէջ լոյսի խուրձեր ներաշխարհէդ ինքնասոյզ...:

1947

Չ Ա Յ Ն Դ

Այսպէս յուզուած, դողալէն, հանդիսական այս պահերն
Վրդովելու երկիւղով է որ ծայնիդ կ'ունկնդրեմ,
Դալար ծայնիդ թովջանքէն յափշտակուած՝ որ արդէն
Առանց սիրած ըլլալու զքեզ պիտի զիս յուզէր....:

Աւա՛ղ, ես միշտ աննշմար, մեղամաղծիկ ու մինակ
Կը բաժնուիմ երգերուդ երազայորդ օրօրէն,
Որ հեշտանքով մը տխուր կը գգուէ զիս մեղմօրէն,
Լալու, լալու ես ինծի՝ Թարթիչներուս շուքին տակ....:

Զայնդդ, որով հեզեցիր սիրտհալ բառեր, այռնուր,
Սիրոյ ոչեր՝ մերժումի կոտորած, մարած շեշտերով,
Կը բաբախէ սրտիս մէջ խռովքներով տարուբեր:

Կ'ուզէի ես յօրինել քերթուած մ'այնքան լի քեզմով,
Այնքան անուշ, թրթռուն ու զիւ ծայնիդ արժանի,
Որ երգէիր դուն զանի զիս իշխելով ու գաղտնի:

1939

ՏԱՐԱԿՈՅՍ

Վաղը գուցէ ըլլայ ուշ, ըլլայ խաւար ու քամի,
Ափսոսանքի բարձրանայ սրտապաւտառ հեծեծանք
Խոյանքներու, լոյսի այս հորիզոնէն բազմերանգ
Որ կեանքըս է, որ ե՛ս եմ — ողջ տիեզերք երկունքի...:

Զմրան թուխպերը գուցէ քեզ պարուրեն, խեղճ հոգիս...
Բեւեռային սառնաշունչ կէս-գիշերուան արեւուն
Շառայլներով, անոնցմո՛վ միայն մընաս, ապրիս դուն,
Ու՛ նուազկո՛տ՝ ձեռքերուս մէջ գալարիս ու մօիս...:

Մահը գուցէ պահ մը վերջ, յանկարծ մօտէն, խեղդ հոգիս,
Կենսախայտող սա մարմնիս հիւսուածքներէն դաշնածալ,
Խուժէ վրրադ ուժգնօրէն ու՝ իբր անպարտ տիրակալ,

Իր յորձանքին մէջ խորունկ անէացնէ նաեւ զիս,
Երբ սրտիս մէջ ծագէ ծագ սիրոյ տարափ կայ այնքան...
— Այս տարակոյսը, զիտցիր հոգի՛ս, մեր ո՛ւժն է վաղուան:

1946

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

Դեռ մինչեւ ե՛րբ մըրմնջել, Տէ՛ր, հացին երգը խորին,
Քրտնաթոր երգը հացին տարաշխարհի օրերուն,
Այս սովատանջ ու վաղուց վաստակաբեկ իմ կուրծքին
Մէջ կուտակուած յոյսերովն Հայ հողերուն բոցկըլտուն:

Քանի՞ գիշեր երգել դեռ քաղցը հացին դառնահամ...
Աշխատանքով առնագեղ բազուկներուս ու ճակտիս
Առատահոս քրտինքէն առանց որ շիթ մը անգամ
Ոսկեճաճանչ բարութիւնով կարմիր հողին կապէ զիս...:

Տէ՛ր, հիմա, երբ Յարութեան լոյսերուն հետ համասփիւռ,
Գարնան շողեր ու բոյրեր ու սրտազեղ սարսուռներ
Ալիք-ալիք կը յառնեն ու կը խայտան ամենուր՝
Գորովանքի ու սիրոյ զուգերգներով աստղայեռ,

Հիմա, Տէ՛ր, երբ մայիսեան Յաղթանակի աննահանջ
Ցնծութիւններ, աղօթքներ ու նուագներ լուսեղէն,
— Վերադարձի եւ յոյսի իրրեւ անբե՛կ երգ ու կանչ —
Կը թեւածեն ու սրտիս խորն օրհնութեան պէս կ'իջնեն,

Ա՛հ, զըլանա՞լ դեռ հացին երջանկութիւնն անկաշառ
Ցորեաններու ծովուն մէջ լսկ հայրենի դաշտերուն.
Տէ՛ր, վերջին յո՛յսն է արդէն որ կը ժայթքի անդադար.
Զիս չըխաբէ՛ր, չըխաբէ՛ր ընդմիշտ այս յոյսն ալ բեղուն...:

1946

Ի Մ Ա Ս Տ ՈՒ Թ Ի Ի Ն Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի

Զօն՝ Հայրենադարձի հրաւիրակ
քաղաքացի ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՅԱԿՈԲՁԱՆԵԱՆՔՆ

Հայրենական զուպարէն վերջ՝ յաղթանակիդ գարունին,
Մե՛ծ հայրենիք, իմաստասէրն ես դուն կեանքին եւ մահուան,
Երբ կորովի եւ տենչերու Ներկայիդ մէջ ռազմածին,
Կը խոյանաս մարտնչումի իմաստութեամբ անսահման:

Այնքա՛ն առոյգ ես եւ հզօր՝ շարժումիդ մէջ եւ երգիդ,
Անպարագիծ դուն խորհուրդ ես եւ լիասիրտ սիրոյ դող,
Մեզի համար եւ դարերո՛ւն դուն հրմուտ քն ես լուսաշիթ,
Անծանօթին գեղեցկութեան չափ մեր մտքին մէջ ժայթքող:

Հիմա փարած՝ կարմիր հողիդ, մատեաններուդ եւ սրտի՛ն
Գաղթահալած որդիներուդ, կ'երկնես համերգը Հայուն...
Երգող ամէն ծայն արեւն է մեր յոյսերուն խոհածին,
Որոնց համար դիւցազնացաւ մեր Պատմութիւնը ներհուն...:

Վերադարձի եւ կարօտի կանչերուն դէմ լուսագէտ,
Խաղաղութեան եւ մտածման գեղակառոյց իմ Կրկի՛ր,
Արարատին պէս լրջախոհ ժըպիտ, պայծառ բարձո՛ւնք ես,
Կառուցման հետ ուրախութեան հովիտներով ծաղկալիր:

Դուն կը տեսնես՝ իմաստունի հոգեթափանց հայեացքով,
Մեր պարտասած սրտին, մտքին աչուրներէն ալ անդին,
Ծագող ամպոտ արշալոյսներն ու գիշերներն անգորով,
Ոյլ եւ բոլոր հորիզոններն արուեստաշունչ Գալիքին:

Դուն հայրենիքն ես մեր կեանքին իմաստութեան զերագոյն...:

1947

ՆԵՐՔ, ՔՈՅՐԻ՛Կ...

Ներք', քոյրի՛կ, ներք' ինձ՝ ի սէր վաղուան մեր կեանքին,
Եթէ դէպի քեզ ծաղկող արահետին վրայ, այնքան
Դողդոջ եղան եւ անզօր սիրոյ քայլերս առաջին,
Ձոր կ'ուզէիր դուն տեսնել քայլերուդ չափ վճռական....:

Ցաւի հազար թեւերով փռչող հովերը տարին,
Ինձմէ տարին ցօղաթուրմ ամէն նոր ծիլ ու բողբոջ.
Ներկայութիւնն անցեալիս յաւերժալոյս գիշերին
Կ'երկարի դեռ ու ինքն իր մէջ կը սուզէ ա՛յգ մը ողջ....:

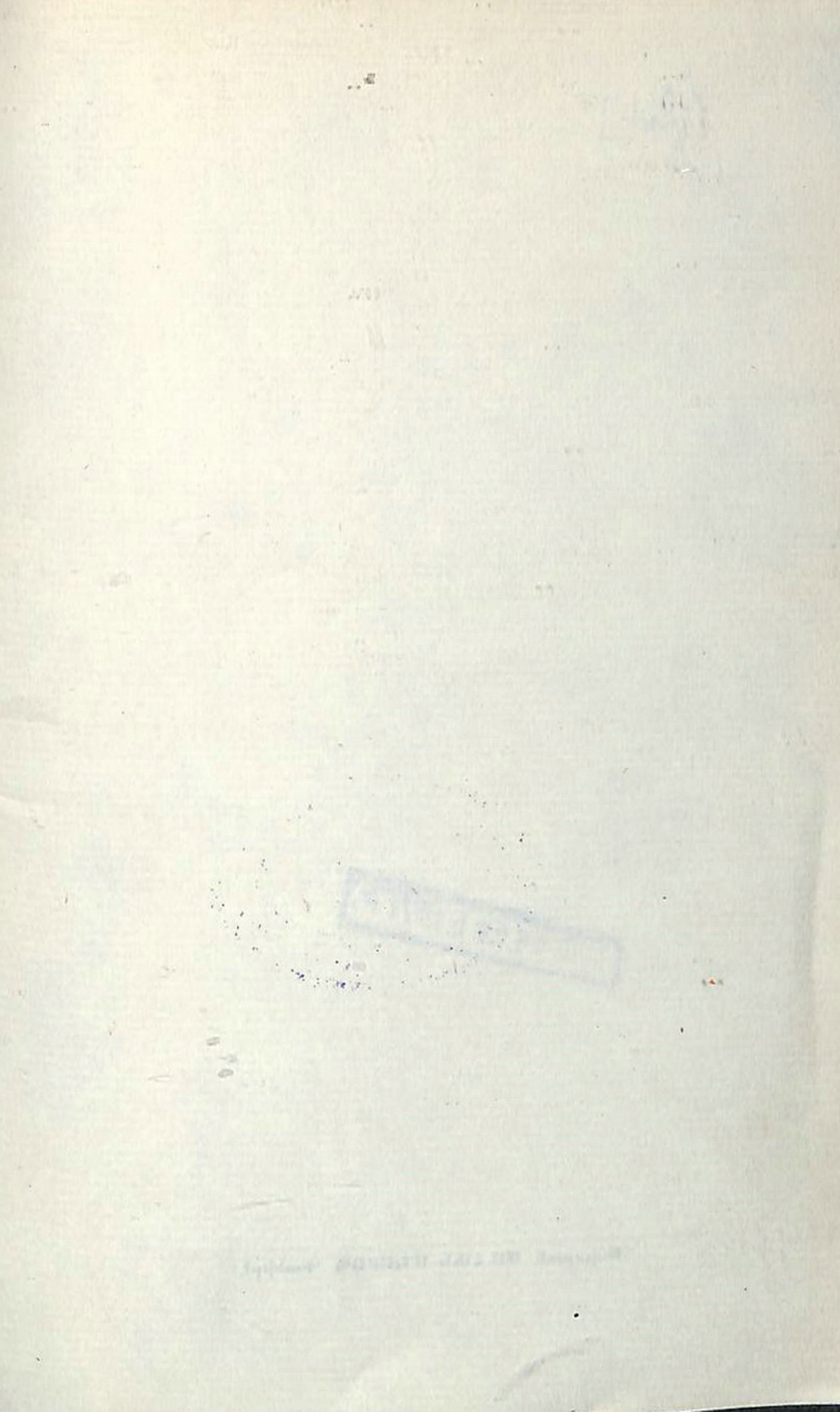
Գիտե՛մ, քոյրի՛կ, քանի՛ հեղ ափերուն վրայ թևերունս
Դալարունցար ու սիրոյ աղաչական աչքերով
Միայն մեռնի՛լ տենչացիր, կեանքիդ համար սրտասոյգ,
Մեռնի՛լ՝ մահով մը շքեղ, ինքնանըէ՛ր, անխըռով:

Սիրտըս, քոյրի՛կ, — զաղտնավառ ու սառնածածկ հրաբուխ —
Ներկայիս քա՛ր ձիւներուն խաղաղ հալքին կը սպասէ,
Ակնկառոյց՝ բարութեանդ արեւներուն մշտաբուխ,
Ա՛լ նետուելու համար զուսպ պաշտումիդ ծովը լուսէ...:

Ներէ՛, քոյրի՛կ, ներէ՛ ինձ՝ ի սէր վաղուան մեր կեանքին...:

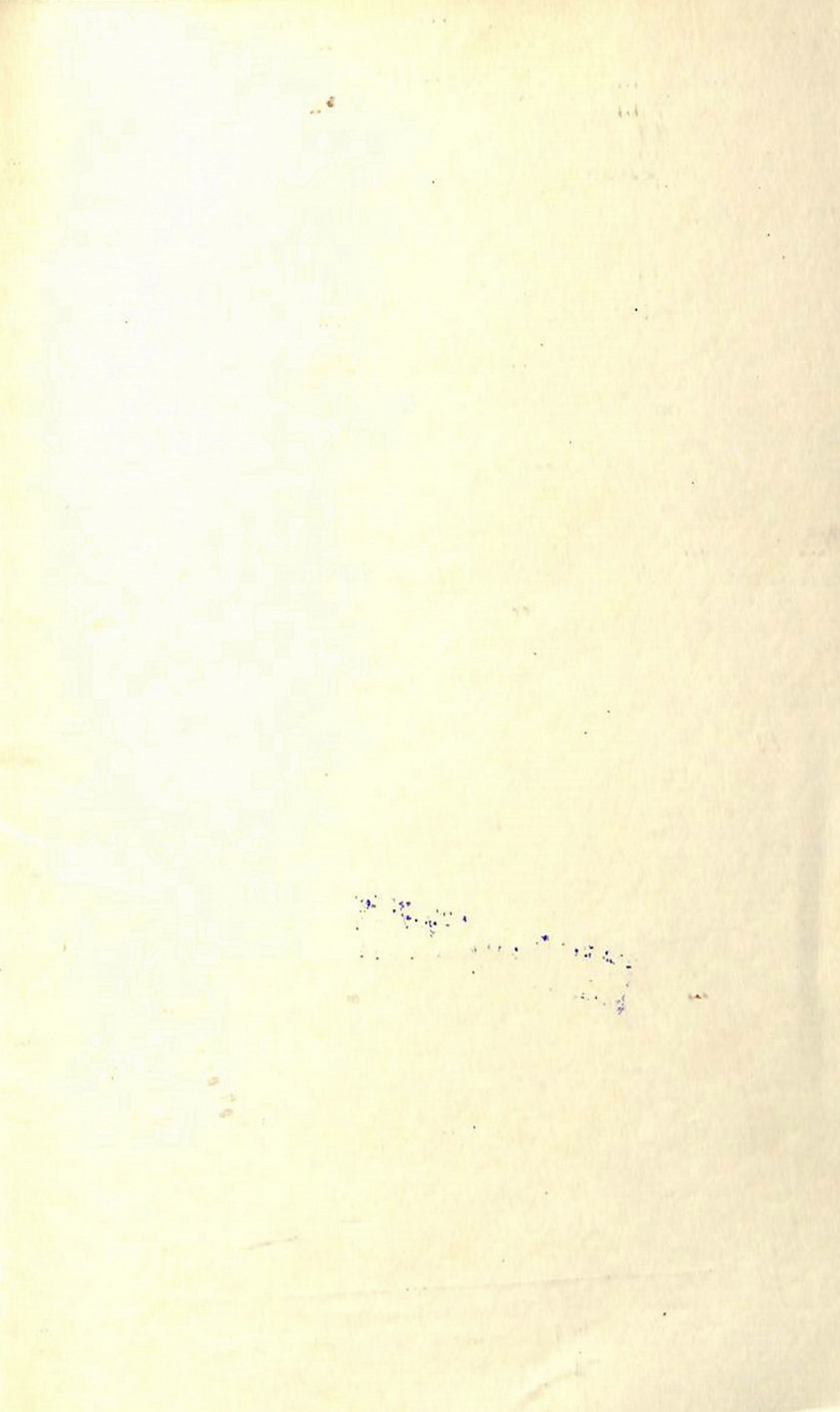
1947

[Զն.]

A^{II}
64365

ԳԻՆ՝ Ե.Դ. 20

Դիմել՝ Պր. Վ. Զէյրունցեանի,
«ԱՐԵՒԻ»ի խմբագրատունը
Շարէ Տուպրէ, քիւ 2, Գահիրէ
B. P. 1060, Le Caire

«ՍԻՐԱՅՈՒԼՔԵՐ»էն տպագրուած է 300 օրինակ միայն: